

che filosofie, er wij spreken daar het meest om de heden in het schema: ven".

f. W. niet deze em niet het an vorm en en mensch het pe¹⁾, de drager wat de mensch len mensch tot a mensch, maar n het redelijke valt²⁾, dat wat at wat zetel is ensch, dat wat l van religie³⁾ wil⁴⁾, dat wat grondslog van van zijn pries llen⁵⁾, dat wat or het mensche dt ons hooger, suwige principe zenlijke van de de nous is, en i deze pneuma idelijk, dat ook worden, dat das istus sich ver ctive Form. En der Logos war zker kan thans, lezen, zelf oor ma van stof en verhouding, die e mogelijkheid

et zijn onder t kort. Men sla et reeds eerder). Ge leest daar ner ersten phi les Seiden in das zur Wirk

laiste gronden ne is het moge rdat het vorm

v. het boek van bl. 125): „Een en naar stof en Of (ik haal aan der Geschiede h weiter... ver e, zur blozen e, während die m Wirklichen etwas bloz der

begrip der stof, mogelijke, terwijl eerde verheven e mogelijkheid" g wel eens ver en het Aristote- ar het zal nu r in zijn Chris- erhouding kan

unt door Prof. Apoll. opvatting levend lichaam, stamt van de

oeling is daar- de psyche geen an het lichaam. Apoll. nog meer

ook, terwijl hij deeling in een het geval zijn. onderzoek niet andere werken l in „P. R. E.“; illaume Voisin: n Lietzmann e de Abhand- ottingen Philo- een vluchtig E) over dit punt

etterlijk bedoelt et meer moeten haam leeft, hij zijn Bijbelsche 2: „... voor de mens uit drie ntanten (geest.

Oorsp. en het

bl. 131.

d. le druk aan-

Zoals ik zeide heb ik hierover geen volle zekerheid. De tijd heeft me ontbroken om dit grondig te bestudeeren. Wel spreekt h.v. Voisin bl. 272 v.v. van de ziel als 'leven van het lichaam, maar toch is die ziel, verbonden met de stof een „element cosmique“.

Maar tenslotte heeft dit voor ons betoog minder betekenis. Vandaar ook, dat we er niet dieper op ingaan F). H. S.

A) Dat heb ik ook niet beweerd! Maar ik sprak over de ontwikkeling van het denken. Dat wil zeggen, dat wij de problemen geheel anders stellen en anders zien dan voor 1600 jaar. En daardoor kunnen wij de vraagstellingen van heden niet zoo maar poneeren in het denkschema van Apollinaris. Dat was mijn betoog — maar Ds Steen heeft het niet begrepen. We komen in art. IVb sub letter N hierop nog terug.

B) Kijk, en dat moest nu precies onderwerp van discussie zijn, vóór we over de rest gingen praten. Want het komt er hier in de eerste plaats op aan, dat we elkaars termen goed begrijpen.

C) Inderdaad, ieder lezer kan oordeelen, of men nu zóó maar ineens mag springen uit 20ste eeuwse uitdrukkingen in het schema van Aristoteles. Volgens Ds Steen is dat blijkbaar „zonder meer duidelijk“. Het zal „zonder meer duidelijk“ zijn, dat ik nu wel „zonder meer duidelijk“ acht, „waar hem de schoen wringt“.

D) Ja, dat lijkt nu alles aardig, maar het is woordenspel. In ieder stelsel kan „van een (!) stof-vorm-verhouding“ worden gesproken, mits er maar de noodige spelling is voor de beteekenis van het woord „stof“ en mits men maar genoeg ruimte heeft voor het woord „vorm“. Maar zoo voert Ds Steen de discussie op het spoor van het scherm met termen. Immers, ieder erkent het bestaan der stof; ieder erkent het bestaan van vorm; dus heeft ieder „een“ „stof-vorm-verhouding“ te poneeren. Intusschen erkent Ds Steen, dat men bij mij het Aristotelisch schema niet vindt. Laat hij dan ook niet probeeren mijn opvatting in een Aristotelisch schema, als dat van Apollinaris, in te wringen.

E) Waarom „vluchtig“?

F) Wij ook niet.

J. W.

OPVOEDING EN ONDERWIS

Twee Eeredoctoraten te Parijs.

In de pas afgelopen week heeft er te Parijs een tweetal eerepromoties plaats gehad, die niet alleen de inrichting, waaraan de promoties geschieden, en de mannen, die den doctortitel verwierven, maar ook het gereformeerde leven in Nederland tot eere strekken.

De Vrije Protestantische Theologische Faculteit te Parijs toch besloot aan een tweetal mannen een eeredoctoraat te verleenen, — en dat wel aan een tweetal geleerden van naam, die echte discipelen van den grooten reformator zijn. Dit eenmaal vastgesteld zijnde, viel daarna de keuze op Prof. Dr H. H. Kuyper en Prof. Mr V. H. Rutgers, beiden hoogleeraar aan de Vrije Universiteit.

Dit besluit eert de betrokken Faculteit. Immers het is bekend, dat deze faculteit niet orthodox is en zich daarvoor ook niet „uitgeeft“. Dat zij niettemin nobel genoeg was om te beginnen met te oordeelen, dat alleen aan echte discipelen van Calvijn de eertitel behoorde te worden verleend, getuigt van een hooge opvatting, waarvoor we slechts dankbaar kunnen zijn. De Vrijzinnigen in ons vaderland hebben dikwerf een andere houding aangenomen.

Dit besluit is niet minder een groote eere voor de mannen, die den titel ontvingen. In Parijs kent men werkelijk zijn wereld wel. En door de genoemde faculteit wordt het uitgesproken, dat Prof. Kuyper en Prof. Rutgers wel het eerst in aanmerking komen om onder de zonen van Calvijn die de wetenschap in calvinistischen zin beoefenen, met eere te worden genoemd. Wij wenschen de „jonge doctoren“ van heeler harte geluk. Merkwaardig, dat nu, ruim vijftig jaar na de stichting der Vrije Universiteit, andermaal de namen Kuyper en Rutgers vereenigd zijn — en dat op zulk een wijze! Nog steeds is het waar, dat God in zijn Koninkrijk genade en eere te samen voegt.

Maar het besluit van de Faculteit te Parijs, is ook een eere voor het gereformeerde volk in Nederland. Wanneer men te Parijs twee geleerden van naam zoekt, die echte zonen van den grooten hervormer van Genève zijn, dan wendt men zijn blik niet naar Calvijn's tweede vaderland, niet naar Schotland of naar Amerika, noch naar den Paltz of naar eenig ander land, waar Calvijn's optreden het stempel aan de Reformatie gaf, — maar dan ziet men naar het Noorden, naar de lage landen bij de zee, waar onder de goede gunste onzes Gods het Calvinisme zijn beste vruchten vond. Dat is een voorrecht voor ons vaderland, dat zeker niet aan de aandacht voorbij mag gaan.

De eerepromotie te Parijs van deze week is een gebeurtenis van groote beteekenis.

Een gebeurtenis, waarvoor wij ootmoedig onzen God mogen danken.

J. W.

Een merkwaardige kentering.

De gedachte, dat de school sterken invloed van de ouders moet ondervinden, werkt door. Die kentering in de meeningen, waar men vroeger alleen dacht aan de overheidsschool, is ook merkbaar in het kamp van degenen, die tot dusver onze tegenstanders waren. Geen wonder!

Er komt aan dien kant eenige verbijstering. Was men daar al eens ongerust, wanneer een Minister van rechts het Departement van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen beheerde, geheel is men ontuchtterd, nu Z.Exc. Marchant, een man van onverdacht vrijzinnige beginselen, een volbloed voorstander van het openbaar onderwijs, door de omstandigheden genoopt, aan menige plaats zijn gewaardeerde school gaat ontnemen. De oogen gaan er voor open, dat de verzorging van het onderwijs in verkeerde handen is.

We hebben het van onzen kant altijd gezegd, de overheid komt niet allereerst in aanmerking voor het geven van onderwijs; de overheid moet wel het verwaarloosde beschermen. De overheid heeft immers geen hart, zij heeft alleen maar een beurs. En hoe noodig een beurs ook is, de school kan daaruit alleen niet leven. En nu komt gelukkig de kentering. Op een tweetal uitingen wil ik wijzen. Ze kwamen ook reeds ter sprake in het laatste propaganda-blaadje van de Unie „Een School met den Bijbel“.

De Afdeling Haarlem van de Vereeniging voor Hoofden van Scholen in Nederland heeft bij het Hoofdbestuur een zeer uitvoerig Rapport ingediend. Daarin werd gewezen op een andere richting in de onderwijsleiding en werd er gepleit voor de Ouderschool en niet voor de Staatsschool. De uitvoerende onderwijsleiding, zoo wordt betoogd, dient zooveel mogelijk te worden onttrokken aan den invloed van de partij-politiek en de directe invloed der ouders op het onderwijs van hun kinderen dient te worden vergroot. Voor zoover het bijzonder onderwijs wordt toevertrouwd aan het bestuur van kerkelijke en neutrale vereenigingen, die thans de ouders heeten te vertegenwoordigen, in dezelfde mate behoort het bestuur der openbare scholen in handen te komen van haar eigen voorstanders (niet haar dienaren). Men wil dus aan den openbaren onderwijzer zelf niet den grootsten invloed in dezen geven. Beoogd rapport meent ook, dat het lager onderwijs beter en goedkooper georganiseerd kan worden, zonder dat iemands consciëntie geweld wordt aangedaan.

Een tweede uiting kwam op de laatstgehouden vergadering van „Volksonderwijs“, de vereeniging, die bekend geworden is door haar ijveren voor de openbare school. Nu gaat ze hiet pleit voeren voor de neutrale bijzondere school.

Zoo zijn we op den goeden weg. We zullen dan misschien nog den dank oogsten van onze tegenstanders, wanneer ze ontdekken, hoe de strijd voor de vrije school ook hun den weg gebaand heeft, om hun ideeën te verwerkelijken en daarbij zullen ze ons niet als tegenstanders op hun weg vinden.

We zullen er wel een prikkel aan ontleenen, om in onze eigen kringen den roep te hernieuwen tot een leven naar het beginsel. De overwinning in een strijd leidt zoo gemakkelijk tot een rusten op de lauweren. De kentering bij onze tegenstanders bringe ons opnieuw tot een beleven van onze schoollus: „De school aan de ouders“. Dat blijke overal in een trouw meeleven met de school en haar lotgevallen.

Gr.

G. MEIMA.

VAKWETENSCHAP EN PRAKTIJK

Bijbel en Natuur.

2de Serie III.

Regen.

Van nog veel grooter beteekenis voor Palestina dan de dauw is de regen. Het zou veel meer dan den omvang van één artikel vergen, dit in alle bijzonderheden aan te toonen. Daarom slechts hier en daar een greep.

De beteekenis van den regen blijkt al dadelijk hieruit, dat de natuurkalender, waarnaar de Oosterling zijn leven indeelt, op den regen berust en dan ook niet vier perioden kent, maar slechts twee: den regenrijken winter, kortweg de „Regen“ genoemd, en den regenloozen zomer.¹⁾ Deze onderscheiding kent de Bijbel ook (Gen. 8:22), terwijl de woorden „herfst“ en „lente“ in de Heilige Schrift niet voorkomen.

In na-bijbelsche Hebreeuwsche bronnen komt deze karakteristieke indeeling nog duidelijker uit in de uitdrukkingen: „dagen van den regenval“ en „dagen der zon en der hitte“ of „dagen der droogte van den bodem“ en „dagen der bevoeling van den bodem“.²⁾

Terecht komt dan ook Exner tot de conclusie:

„Die Einteilung des Jahres in vier Jahreszeiten hat daselbst — in Palästina — keine Bedeutung: das Jahr zerfällt in eine winterliche Regenzeit und eine sommerliche Trockenzeit“.³⁾

Men mag dan van overgangperioden spreken en die Herfst en Lente noemen, maar eigenlijke jaargetijden zijn dit niet.⁴⁾

De Zomer begint ongeveer met het Paascheest (14 Nisan — 1 April) en duurt tot het Loofhuttenfeest (15 Tischri — 1 October). Dat is dus tevens de droge tijd met klaren, wolkenlozen hemel. Regen in dezen tijd is een zeldzaam verschijnsel, zooals Flavius Josephus zegt: „Het behoort helaas tot de zeldzaamheden, wanneer het in deze hemelstroken in den zomertijd regent“. Gedurende den tijd van den graanoogst (dus ongeveer van Paschen tot Pinksteren) wordt regen en onweer door niemand begeerd, omdat deze den oogst vernietigen. De regenloosheid der oogstmaanden wordt als een zegenrijke natuurnoodwendigheid aanvaard en ondanks de lastige hitte gaarne verdragen. Het is een wonder en tevens een straf als regen en onweer dan komen. (1 Sam. 12 vs 17—18).

Ook na den oogsttijd der granen, dus tijdens den vruchtenoogst blijft het droog en eerst in de maand Tischri verandert het. Tijdens 't Loofhuttenfeest vallen soms zware buien, zoodat het verblijf in de loofhutten onmogelijk wordt. Dergelijke buien zijn slechts de voorlopers van den eigenlijken regen en nog niet als het begin van den regentijd te beschouwen. Deze komt gewoonlijk pas een paar weken later.

Begin October ligt het land dor, kaal en doodsch. Alles is verschroeid en verdorrend door de felle zomerhitte en den verdorrenden Oostenwind, alles verlangt naar regen. Het wachten is nu op het draaien van den wind. Daarom keken allen, die op het Loofhuttenfeest te Jeruzalem samengekomen waren, eer ze weer naar huis keerden, vol verwachting naar de van het altaar omhoogstijgende rookzuilen. Neigden deze zich naar het Oosten, dan waaide er dus een Westenwind en dan verheef zich vreugde en jubel bij allen om den regenaanbrengenden wind voor den komenden winter. Aldus verhaalt ons de Joodsche overlevering. Van de waterplenging op het Loofhuttenfeest wordt door deze zelfde overlevering de verklaring gegeven: „God zeide: Giet water voor mij uit op het Loofhuttenfeest, opdat voor u de regenval van het jaar gezegend worde.“⁵⁾

Nu is de „vroegere regen“ te wachten. Als de meest gewone tijd voor den vroegen regen geldt de maand Marcheschwan (half October tot half November).

Aan den regen gaat toenemende bewolking vooraf. De eerste wolken, die aan den Westhemel oprijzen, zijn de aankondigers van den regen (1 Kon. 18:44, Luk. 12:54), maar pas wanneer de hemel „van wolken en wind zwart wordt“, valt de regen neer (1 Kon. 18:45). Zulk een dag schildert Zefanja: „een dag van duisternis en donkerheid, een dag van wolken en zwarten nacht“ (Zef. 1:15, vert. Ridderbos).

De eerste regen doet alles herademen. Mensch en dier, die langen tijd door hitte en droogte gekweld waren, voelen zich herleven. Dit is veel sterker, dan wij ons kunnen voorstellen. De Heere als Hij met zijn heil tot Israël zal komen, wordt dan ook vergeleken met den regen, die het dorstig aardrijk verkwikt (Hosea 6:2—3).⁶⁾

Van de grootste beteekenis is de vroegere regen voor het land. Niet alleen brengt hij water op de uitgedroogde steppen, maar vooral weekt hij den bodem op, zoodat de door de droogte hard geworden akker weer voor bewerking geschikt wordt. Daarom moet de eerste regen niet te zwaar zijn, maar langzamerhand den grond indringen en dezen verzadigen (Jes. 55:10). Pas later kan de regen een „plasregen“ zijn. Daarom is deze „een plasregen van zegen“ als hij te rechter tijd valt. (Ezech. 34:26).⁷⁾

Na den vroegen regen moet een „regenpuuze“ intreden van twee à drie weken vóór de eigenlijke winterregens beginnen. In dien tijd schijnt de zon om de bovenste laag van den bodem op te drogen, zoodat men kan gaan zaaien en wel eerst tarwe en dan gerst, omdat de eerste meer vocht noodig heeft om te kiemen.⁸⁾ Daar men niet weet, hoe de regentijd verder zal verlopen, mag niet alles uitgezaaid worden. Daarom loopt de zaaitijd eigenlijk van November tot Februari. Hierbij moet men niet letten op wolken en wind (Pred. 11:4), maar alleen op den toestand van den bodem.

In de maanden December en Januari vallen de winterregens, die ¼ van de hoeveelheid regenwater van het geheele jaar brengen. Dit zijn tevens de koudste maanden van het jaar. Maar

1) G. Dalman. Arbeit und Sitte in Palästina I blz. 6.

2) Dr Hugo Klein. Das Klima Palästinas auf Grund der alten hebraischen Quellen. Z. D. P. V. XXXVII (1914).

3) F. M. Exner. Zum Klima von Palästina. Z. D. P. V. XXXIII (1910).

4) G. Dalman, a. w. I blz. 50.

5) Dr Hugo Klein, a. a.

6) Dr J. Ridderbos. Kleine Profeten I (Korte Verkl.) blz. 75.

7) Zie ook Dr A. Noordzij. Ezechiel (Korte Verkl.) blz. 354.

8) G. Dalman a. w. II blz. 175.